

Odborné články

Fenomén tzv. popíračů existence České republiky a trestněprávně relevantní aspekty jejich jednání

JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D.

Policejní akademie České republiky v Praze, katedra trestního práva

Tento příspěvek se zabývá relativně novým fenoménem na dezinformační scéně, a to hnutími, která spojuje přesvědčení o neexistenci České republiky jakožto suverénního státu. Zaměřuje se na analýzu možných trestněprávních důsledků jejich jednání, přičemž vychází jak z jejich dosavadních veřejných projevů, tak z jimi deklarovaných cílů. Na modelových situacích uvádí případy, kdy jednání příznivců těchto teorií může vyvolat vznik trestní odpovědnosti.

Úvod

Na přelomu roku 2022 a 2023 se především díky sdělovacím prostředkům dostaly do širšího povědomí veřejnosti informace o existenci některých antisystémových konspiračních teorií, založených (zjednodušeně řečeno) na zpochybňování existence České republiky jakožto suverénního státu. Tato hnutí existenci republiky zpravidla zpochybňují prostřednictvím různých kvaziprávních teorií. Nejedná se o české specifikum, poněvadž ideový základ představuje hnutí Suverénních občanů (Sovereign citizens), které vzniklo ve Spojených státech amerických přibližně v 70. letech 20. století a je založeno na teorii, že od roku 1933 na americkém území neexistuje legitimní stát nazvaný „Spojené státy americké“, ale pouze stejnojmenná obchodní korporace.¹ Ve své původní podobě se hnutí primárně zaměřovalo na zpochybňování legitimacy vlády a nutnosti placení daní. S tímto hnutím se pojí celá řada bezpečnostních incidentů počínaje paděláním dokumentů přes finanční podvody až po vraždy. I z tohoto důvodu jej FBI označuje za extremistické a teroristické hnutí spadající do kategorie tzv. domácího terorismu.²

Tematicky podobně zaměřená uskupení pak fungují i v Kanadě či Austrálii, kde však většinou jde o poměrně neškodný „papírový terorismus“, kdy jejich sympatizanti zahlcují soudy a další úřady podáními, stížnostmi, peticemi, jež vesměs zpochybňují jakékoli pravomoci a legitimitu státu a jeho výkonných orgánů.

Podobná situace nastala i v některých evropských státech, kdy například ve Spolkové republice Německo je už desítky let známý fenomén tzv. Říšských občanů (Reichsbürger). Základní myšlenku tohoto hnutí představuje, že Německá říše nikdy nepřestala existovat, neboť Ústava Německé říše běžně známá jako Výmarská ústava nebyla nikdy zrušena. V důsledku této skutečnosti popírají legalitu některých dalších dějinných entit existujících na území současné Spolkové republiky Německo, jakož i její stávající státní zřízení.³ Podobná uskupení lze zaznamenat i v jiných evropských státech, zmínit lze například incident ze skotského Edinburghu, kde se v roce 2021 skupina protestujících pokusila obsadit zámek Holyrood s argumentem, že tak naplňuje ustanovení článku 61 Velké listiny práv a svobod z roku 1215 (Magna charta Libertatum).⁴ V Rusku obdobný názorový proud reprezentují tzv. Občané SSSR, kteří dovozují, že z právního hlediska SSSR nikdy nezanikl, protože nebyly dodrženy všechny formality, a proto není třeba uznávat nové úřady Ruské federace a naopak je nutno obnovit sovětské zřízení. Občané SSSR například věří, že sovětský rubl je stále výlučnou státní měnou a ruské rubly jsou pouhou směnkou Banky Ruské federace.⁵

¹ Sovereign Citizens Movement. *Southern Poverty Law Center* [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: <https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/ideology/sovereign-citizens-movement>

² Sovereign Citizen Movement. *Anti-Defamation League* [online]. [cit. 8. 8. 2023]. Dostupné z: <https://www.adl.org/resources/background/sovereign-citizen-movement>

³ Srov. NOVOTNÝ, L. „Říšští občané“: právní, správní a bezpečnostní problém v Německu. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2018, č. 3, s. 121–137.

⁴ Protesters claim to ‘seize’ Edinburgh Castle citing Magna Carta. *The Guardian* [online]. [cit. 9. 8. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2021/aug/17/protesters-claim-to-seize-edinburgh-castle-citing-magna-carta>

⁵ Minjust vněs „Graždan SSSR“ v spisok ekstremistov. Čto eto za organizacija. *BBC News – ruskaja služba* [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/russian/news-62661646>

I.

V České republice je fenomén popíračů existence státu záležitostí poměrně čerstvou, o čemž svědčí mj. skutečnost, že se o něm poprvé stručně zmiňuje až zpráva o extremismu za první pololetí roku 2023, vydávaná odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra.⁶ Do povědomí širší veřejnosti se tato uskupení dostala v průběhu roku 2022, ačkoli projevy jejich existence je možno zaznamenat již v roce 2017. V uvedeném roce se u Nejvyššího správního soudu zastánci těchto idejí domáhali vyslovení neplatnosti voleb a hlasování do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, a to mj. s argumentem, že „*chybnou činností státních úředníků se všichni občané České republiky stali nevědomky dlužníky navrhovatele, který je členem Společenství legitimních věřitelů ČR, v důsledku čehož nebyly volby platně vyhlášeny, neboť se tak stalo ze strany dlužníků*“.⁷

Podle přívrženců těchto názorových směrů Česká republika vznikla nelegálním rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky, přičemž nezákonnost vyvozují ze skutečnosti, že rozdělení nebylo schváleno v referendu. Z této teze zastánci zmíněných teorií dovozují, že stávající Česká republika je toliko jakousi korporací soukromoprávního charakteru, vedenou a ovládanou „vlastizrádci a okupanty“.⁸ V současné

době nejorganizovanější entitu reprezentující tyto názory představují tzv. Legitimní věřitelé České republiky⁹, kteří ve svých materiálech například tvrdí, že „*všem občanům Československa se oznamuje nedostatek kompetencí a státnosti na straně jejich státu, Československé republiky, uměle vytvořených vlastizrádci za účelem ochromení právního systému státu, aby na ně nedosáhla ruka a hněv okrádaných a zotročovaných československých občanů, ani Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše, které se v rukou vlastizrádců staly právně neúčinnými*“.¹⁰ Za jiných okolností by se podobně bizarními názory zpravidla nebylo nutno seriózně zabírat s poukazem na svobodu projevu. V tomto případě však potenciální nebezpečí pro právem chráněné zájmy společnosti spočívá v možných následcích plynoucích z výše uvedených premis. Stoupenci těchto teorií totiž dovozují, že neexistuje-li Česká republika, nemůže logicky existovat ani její právní řád, který ve stávající podobě považují za nezávazný a nevymahatelný, tedy jakési „firemní předpisy“.

Skutečnost, že se nejedná o recesistický počín ani neškodný sentiment po dobách dávno minulých, nýbrž o reálné nebezpečí, dokazuje nedávný incident u jednání vedeného u Městského soudu v Praze v trestní věci vedené pod sp. zn. 9 To 139/2023, kdy dav radikalizovaných příznivců obžalované představitelky tohoto názorového proudu vyvrátil dveře jednací síně a narušil veřejné zasedání soudu.¹¹ Tomuto incidentu přikládalo váhu i Ministerstvo spravedlnosti České republiky, které v reakci na něj vydalo tiskovou zprávu.¹² Pozornost výše popsaným aktivitám věnuje i Centrum proti

⁶ Pololetní zpráva MV o extremismu. *Ministerstvo vnitra* [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/pololetni-zprava-mv-o-extremismu-556073.aspx>

⁷ Srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 11. 2017, sp. zn. Vol 33/2017-40, ve spojení s usnesením Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 11/18. Obsahově totožný je i návrh na vyslovení neplatnosti voleb a neplatnosti hlasování v případě voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konaných ve dnech 8. a 9. října 2021, srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. Vol 36/2021-29.

⁸ Je třeba zdůraznit, že se nejedná o homogenní proud, neboť vychází částečně i ze zcela protichůdných a konkurujících si argumentačních vzorců, které se však dají všechny odvodit z různých konspiračně-teoretických a revizionistických ideologických fragmentů. Zastánci těchto teorií se mohou lišit například v názoru, ke kterému okamžiku se váže vznik údajně nelegitimního státního útvaru, přičemž se může jednat o značně široké rozpětí počínající datem 25. 2. 1948 až po datum 1. 1. 1993. Spojujícím narativem však bývá delegitimizace státu, jeho moci a představitelů a odkazování se k minulosti společného státu. Předmětem tohoto článku však nejsou věroučné nuance těchto teorií ani názorové divergence jejich představitelů, proto je v textu užíváno zobecňující označení „popírači existence České republiky“, jakkoli nemusí být vždy zcela pregnantní, mj. i proto, že tyto skupiny často „zachytávají“ i přívržence jiných názorových proudů z tzv. dezinformační scény, které spojuje obecný antisystémový sentiment.

⁹ Pravděpodobně nejnámější uskupení popíračů existence České republiky hlásající názor, že současný stát neexistuje, respektive jedná se jen o soukromou firmu, neboť rozdělení Československa proběhlo nezákonně a je tedy neplatné. Majetek tehdejší společné republiky byl podle tohoto světónázoru rozkraden, proto ho nyní požadují zpět formou proplacení podílových listů.

¹⁰ Dekret Rady nositelů kompetencí a státnosti pro Československou republiku. *Společenství legitimních věřitelů České republiky* [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: https://www.slvr.cz/wp-content/uploads/2022/09/Dekret-RadaNKS-02-2022-ze-dne-21-08-2022.pdf?_gl=1*ftvbw*_up*MQ..*_ga*MjQ4MzQxMDg1LjE2ODk2MjQyNDU.*_ga_J0637TX2JS*MTY4OTYyNDY1Mi4wLjAuMA

¹¹ Příznivci Peterkové vyloмили dveře do soudní síně, policie dva lidi zadržela. *Česká televize* [online]. [cit. 29. 7. 2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3589935-soud-prerusil-jednani-v-kauze-peterkove-jeji-priznivci-vylomili-dvere-do-sine>

¹² Komentář Pavla Blažka po jednání vlády k úternímu incidentu u Městského soudu v Praze. *Portál justice* [online]. [cit. 10. 8. 2023]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=pavel-blazek-zasah-policie-a-justicni-straze-pri-uternim-incidentu-u-mestskeho-soudu-v-praze-byli-profesionalni>

hybridním hrozbám, tj. analytické pracoviště spadající pod Ministerstvo vnitra České republiky. V materiálu nazvaném „Hnutí Suverénních občanů a jejich aktivity v České republice“ přiléhavě shrnuje, že potenciální nebezpečnost stoupců tohoto názorového proudu spočívá v tom, že u svých stoupců vytváří konfliktní potenciál vůči libovolným státním orgánům včetně bezpečnostních složek, jejichž aktivity mohou chápat jako ilegální ohrožení, vůči němuž je legitimní se „bránit“, a to jakýmkoliv prostředky.¹³

Předmětem tohoto článku je proto analýza některých možných trestněprávních aspektů jednání členů těchto názorových uskupení. Je třeba zdůraznit, že se dotyční samozřejmě mohou ve jménu prosazování svých idejí dopustit v zásadě jakéhokoli trestného činu, který zná zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, proto následující text nemůže být v žádném případě považován za výčet vyčerpávající. Studium dostupných materiálů shrnujících základní teze těchto uskupení a zejména zhodnocením jejich dosavadních projevů vůči orgánům veřejné moci však lze vymezit několik typických oblastí, kdy se jednání některých radikalizovaných přívrženců může dostat do střetu se zákonem. Další otázkou pak může být trestněprávní relevance samotných cílů, k nimž tyto názorové proudy směřují, a základních tezí, které jsou podstatou těchto teorií.

II.

Jedním z nepřehlédnutelných projevů popíračů existence České republiky a jejich sympatizantů bývá snaha o narušení soudních řízení vedených vůči osobám, s nimiž dotyční názorově souzní. S ohledem na povahu jejich činnosti jde inherentně zejména o řízení trestní. Tyto aktivity nebývají motivovány jen snahou tímto způsobem podpořit obžalované, nýbrž začasť vychází ze základní teze o nelegitimitě České republiky a jejich orgánů. Proto lze kromě různé verbální agrese například o gestapu či fašistech často zaregistrovat – a to nejen z řad veřejnosti, ale i ze strany obžalovaných – požadavky na členy soudního senátu, aby se tzv. „ztotožnili“ a uvedli „koho zastupují“, či aby předložili smlouvu, na jejímž základě mají oprávnění o obžalovaných – jakožto „svobodných bytostech“ – rozhodovat. Tyto výroky reflektují světonázor zastánců zmíněných teorií o tom, že veškeré orgány veřejné moci jsou nelegitimním represivním aparátem neexistujícího státu, proto je přirozeným právem každého

stavět se jim na odpor. Nejde o jednání, která by bylo možno označit za věcnou kritiku či nadsázku, neboť zjevně cílí nikoli jen na „pouhé“ zesměšnění soudu či podkopání jeho autority, nýbrž na vyvrácení jeho legitimity.¹⁴

Na takové jednání dopadá za splnění dalších podmínek skutková podstata trestného činu pohrdání soudem podle ustanovení § 336 tr. zákoníku, především pak varianty jednání uvedené pod písm. a) a b). Objektem tohoto trestného činu je totiž ochrana nezávislosti, autority a vážnosti soudu, jakož i zájem na důstojném projednání věci soudem (NS 8 Tdo 85/2015). Je samozřejmě korektní dodat, že některé případy pohrdlivého jednání mohou být přičteny na vrub silnému emočnímu vypětí, které je soudním jednáním – a tím spíše v trestních věcech – do jisté míry vlastní, proto by se mělo k aplikaci ustanovení o trestném činu pohrdání soudem přistupovat s jistým nadhledem, zejména jde-li o osoby, které nejsou profesionálními právníky zvyklými vystupovat před orgány státní moci. Zmíněný nadhled však nemá místo v situacích, kdy je dopředu zcela zjevné, že se určité osoby tohoto jednání dopouští naprosto uváženě a plánovitě, například za účelem narušení jednání či získání popularity na sociálních sítích. Argumentace svobodou projevu zde není případná, neboť autorita soudní moci představuje ústavní hodnotu, která je součástí pojmu právního státu a může být legitimním cílem omezení svobody projevu.¹⁵ Soudní moc jako garant spravedlnosti musí požívat důvěry veřejnosti, pokud má úspěšně plnit své povinnosti, a proto může být nezbytné tuto důvěru chránit proti vážně poškozujícím a v zásadě neopodstatněným útokům.¹⁶

Jednání postihované dle § 336 písm. a) tr. zákoníku spočívá v rušení jednání soudu závažným způsobem. Onen závažný způsob mohou naplňovat hlučné projevy nevole, pískání či skandování o neexistenci státu. Pro vyvození trestní odpovědnosti by tyto projevy rušení musely být intenzivnější, aby skutečně objektivně ztěžovaly pokračování v normálním průběhu jednání (NS 8 Tdo 84/2016). K závažnému rušení jednání může dojít i při jediném jednání soudu opakovaně, což znamená, že k takovému nepřístojnému chování vůči jednání soudu došlo alespoň podruhé, proto je trestní postih možný až při druhém takovém chování. Z veřejných sdělovacích prostředků je například známý incident, kdy skupina osob označujících se za legitimní věřitele České republiky vtrhla do jednací síně Krajského soudu

¹³ Hnutí Suverénních občanů a jejich aktivity v České republice. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 7. 8. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/hnuti-suverennich-obcanu-a-jejich-aktivity-v-ceske-republice.aspx>

¹⁴ Srov. přiměřeně náleží Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 750/2015.

¹⁵ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10.

¹⁶ Srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Morice* proti Francii ze dne 23. 4. 2015, stížnost č. 29369/10, § 128.

v Hradci Králové a znemožnila konání vazebního zasedání.¹⁷

Odhlédneme-li od rušení jednání neukázněnými osobami z řad veřejnosti (například tleskáním či písčotem), což soud zpravidla řeší vykázaním konkrétních osob z jednací síně, trestněprávně relevantní rozměr může mít i chování veřejnosti před jednací síní. Jak ukazují záběry z těchto jednání, značná část podporovatelů obžalovaných osob bývá shromážděna v prostorách před jednací síní, neboť z kapacitních důvodů bývá přístup do jednací síně limitován. Zde se nezřídky chovají hlučně a svými projevy úmyslně narušují probíhající soudní jednání, kdy se může jednat opět o skandování hesel o soukromé firmě, o tom, že soud má přidělené IČO či hlasitý zpěv československé hymny. Komentářová literatura k tomuto uvádí, že pachatel nemusí být přítomen v jednací síni, jestliže může do jednání soudu zasahovat distančně, například skandováním pod okny jednací síně.¹⁸ Explicitně je zmiňován i hlasitý křik přímo před jednací síní soudu.¹⁹ Lze mít tudíž za to, že příkladmo zmíněné formy jednání mohou při dostatečné akustické intenzitě a delším trvání kritéria trestnosti naplňovat, zejména v případech, kdy jsou dotyční narušitelé opakovaně ze strany justiční stráže upozorňováni, že ruší jednání, a přesto své projevy nijak nekorigují, či dokonce stupňují. V takových případech by z hlediska subjektivní stránky daného trestného činu mělo být mimo jakoukoli pochybnost, že jde o jednání úmyslné.

Jednání postihované dle § 336 písm. b) tr. zákoníku spočívá v urážlivém nebo znevažujícím jednání vůči soudu. V kontextu náhledu popíračů existence České republiky na nelegitimitu orgánů veřejné moci se může jednat zejména o jednání znevažujícího charakteru, byť se obě formy pohrdlivého jednání mohou překrývat a kombinovat. Znevažující jednání může být spatřováno mj. ve zpochybňování legitimacy soudu k vedení řízení a rozhodování, přičemž pohrdlivé výroky mohou být směřovány jak vůči konkrétnímu soudci či členu soudního senátu, tak i soudu jakožto instituci. Konkrétně se může jednat o již zmíněné požadavky na předložení akreditace soudce, trvání na sdělení státní příslušnosti členů senátu, opakované sdělení „vy jste pro mě nikdo“ či požadavky na sejmutí „falešného“ státního znaku ze stěny jednací síně.

Sporným momentem může být definice časových mantinelů, v nichž se pachatel může vůči soudu

urážlivého či znevažujícího jednání dopustit. Stran okamžiku zahájení jednání judikatura dovodila, že pod pojem jednání je nutno podřadit i počátek soudního jednání, kdy za přítomnosti soudních osob, které se mají na takovém soudním jednání podílet (zejména samosoudce, senát, zapisovatelka, protokolující úřednice), jsou činěny úkony bezprostředně směřující k tomu, aby nařizené soudní jednání mohlo řádně a včas formálně započít.²⁰ Praktickou otázkou však může být mezni okamžik trvání soudního jednání. Z dostupných záběrů, které z trestních řízení vedených proti sympatizantům výše uvedených teorií pořizují různí „aktivisté“ (zpravidla protiprávně, tj. bez svolení soudu s pořizováním obrazových záznamů či přenosů) a následně je publikují na sociálních sítích, vyplývá, že se výše uvedených neukázněných projevů pachatelé nezřídky dopouštějí až po vyhlášení rozhodnutí. Je třeba konstatovat, že trestní řád neobsahuje výslovné ustanovení určující, kterým momentem se hlavní líčení, potažmo veřejné zasedání, považuje za skončené. Nepochybně platí, že obsah zasedání soudu je vyčerpán ve chvíli, kdy se po vyhlášení rozhodnutí procesní strany vyjádří k opravnému prostředku a provádění případných dalších úkonů již nepřichází v úvahu. Je však třeba vycházet z toho, že objekt přečinu pohrdání soudem musí být chráněn nikoli striktně pouze do okamžiku formálně ústně vyhlášeného skončení jednání soudu, nýbrž po celou dobu, kdy je soud (samosoudce či senát) přítomen v jednací síni a může se stát předmětem útoku předvídaného ustanovením § 336 tr. zákoníku, tím spíše za situace, kdy se v jednací síni stále nachází osoby, které se předchozího jednání soudu účastnily. Správně proto judikatura dovodila, že pokud je za jednání soudu ve smyslu výše citované judikatury možno považovat i počátek hlavního líčení, respektive veřejného zasedání, lze totéž vztáhnout i na jeho skončení, tedy na okamžik bezprostředně navazující na vyhlášení rozhodnutí, poučení o opravném prostředku a vyjádření stran k němu.²¹

III.

Další možná trestněprávně relevantní varianta jednání těchto uskupení určitým způsobem souvisí a navazuje na pohrdání soudem. Zájem těchto uskupení se totiž nemůže soustředit jen na veřejné prosazování svých teorií o nelegitimitě státního zřízení, nýbrž i na získávání nových sympatizantů. Cestu k tomu mohou spatřovat mj. v dostatečně razantním a „nekompromisním“ vystupování vůči orgánům veřejné moci, zpravidla spojeným

¹⁷ Jednání hradeckého soudu zmařila skupina lidí. Zpochybnili soudce a prohlásili se za kontrolní orgán. *Česká televize* [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kralovehradeckykraj/3578320-jednani-hradeckeho-soudu-zmarila-skupina-lidi-zpochybnili-soudce-a>

¹⁸ Srov. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2670.

¹⁹ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4204.

²⁰ Srov. usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 3. 2003, sp. zn. 9 To 21/2003, uveřejněné pod č. 60/2003 Sb. rozh. tr.

²¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2021, sp. zn. 8 Tdo 887/2021.

s následnou prezentací tohoto jednání na sociálních sítích. Takové jednání lze nesporně označit za společensky nežádoucí, neboť typicky zasahuje do okruhu třetích osob a tam mezi nimi vzbuzuje pohoršení, odpor, odmítání, obavy nebo jiné nepříznivé reakce, popřípadě brání obvyklému chodu dění ve veřejném prostoru, a proto je v rovině trestního práva postihováno skutkovou podstatou trestného činu výtržnictví (NS 7 Tdo 664/2016). Přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku spáchá ten, kdo se veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném dopustí hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí. Nutno zmínit, že delikty tohoto typu mohou být postihovány jak sankcemi trestními, tak správními. Zejména dle intenzity jednání výtržníka lze ve světle veškerých dalších okolností a jedinečností daného případu uvažovat o právní kvalifikaci přestupku nebo trestného činu. Naznačená hranice však mnohdy bývá velmi neostrá a určit, zda se v daném případě jedná o přestupek nebo již o trestný čin, patří v aplikační praxi mezi obtížné úkoly.²²

V kontextu zkoumané problematiky může být předmětná skutková podstata relevantní v několika modelových situacích. Opět je nutno zmínit vystupování přívrženců těchto uskupení u různých jednání před orgány veřejné moci, a to především před soudy, neboť se zde uplatňuje zásada veřejnosti. Jak bylo již uvedeno, jednu z forem závažného rušení jednání soudu v rámci trestného činu pohrdání soudem mohou představovat i úmyslné hlasité projevy před jednací síní, které fakticky znemožňují důstojné projednání věci. Pokud by tyto verbální projevy sklouzly k vulgárnímu osočování například členů soudního senátu, justiční stráže či přítomných novinářů, lze o naplnění znaku hrubé neslušnosti, a tedy i předmětného trestného činu, bezpochyby uvažovat. Tím spíše výše uvedené platí pro potyčky v soudní budově, neboť napadání například justiční stráže není prostředkem, kterým by si snad pachatelé řešili svůj individuální spor či neshodu s určitou osobou, nýbrž cílí na narušení veřejného pořádku. Z judikatury se podává, že pro případy, kdy má napadení jiného povahu výtržnosti, je typické svévolné, bezohledné či arogantní jednání pachatele, postrádající být jen zčásti přijatelný či omluvitelný důvod, přičemž vychází z jeho záporného vztahu k veřejnému pořádku, neúčtě ke společnosti jako celku a sebezprosazování na úkor veřejnosti (NS 7 Tdo 1254/2016). Nepochybně nelze spravedlivě požadovat

po účastnících soudních řízení, jejich zástupcích a dalších osobách, které se vyskytnou v budově soudu (svědci, znalci, veřejnost a novináři), aby museli být vystaveni sledování potyčky justiční stráže a policie s osobami, které odmítají reagovat na výzvy k zanechání protiprávního jednání a vyvolávají svými aktivitami stav, kdy vůči nim musí být k obnovení pořádku fyzicky zakročeno. Tímto počínáním dávají (spolu)pachatelé najevo, že je jim lhostejné, zda případně upoutají pozornost dalších osob, které tak postaví do role nedobrovolných diváků neakceptovatelného projevu agrese, která může v přihlížejících vzbudit pohoršení, nebo dokonce tísnivé pocity z možného vlastního ohrožení. Podmínkou je spáchání činu veřejně či na místě veřejnosti přístupném, přičemž takovým místem může bezpochyby být například i budova soudu (NS 7 Tdo 315/2009).

IV.

Intenzivnější projevy nevole popíračů existence České republiky vůči údajně nelegitimním orgánům veřejné moci mohou vyústit v užití brachiálního násilí vůči těmto orgánům. V této krajní variantě by mohly naplnovat skutkovou podstatu trestného činu násilí proti orgánu veřejné moci podle § 323 tr. zákoníku, popřípadě trestného činu násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku. Objektem obou uvedených trestných činů je ochrana řádného a násilím nerušeného výkonu pravomoci orgánů veřejné moci (§ 323), respektive úředních osob při plnění jejich úkolů (§ 325). Důležitý rozdíl oproti výše uvedenému přečinu výtržnictví zde představuje specifický úmysl působit na výkon pravomoci dotčeného orgánu. Podle první uvedené skutkové podstaty (§ 323) je postihováno jednání pachatele, který užije násilí ve specifickém úmyslu působit na výkon pravomoci orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. Znak násilí nemá v trestním zákoníku zákonnou definici, soudní praxe jej vykládá jako použití fyzické síly k překonání nebo zamezení odporu (ať už kladeného či očekávaného). Výkonem pravomoci je třeba rozumět vrchnostenské rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob, a to v rozsahu právního vymezení mocenských prostředků svěřených danému orgánu k plnění jeho úkolu.²³ Pojem orgán veřejné moci je touto skutkovou podstatou definován pouze demonstrativně, v kontextu zkoumané problematiky však lze mít za to, že předmětem útoku mohou být především bezpečnostní sbory (zejména Policie České republiky a Vězeňská služba České republiky při výkonu justiční stráže), státní zastupitelství a soudy. Především Policii České republiky

²² ADAMEC, M. Opětovné spáchání trestného činu výtržnictví – otázka (ne)zbytnosti kvalifikované skutkové podstaty podle § 358 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 9, s. 189.

²³ DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 2591.

totiž příznivci těchto teorií vnímají jako jakousi soukromou bezpečnostní službu, kterou uchvatitelé Československa užívají k perzekuci obyvatelstva a udržení moci.

Způsobení poruchového následku znakem předmětné skutkové podstaty není, stejně jako potřebná minimální míra, respektive intenzita užitého násilí. Je třeba upozornit, že násilím se rozumí užití fyzické síly nejen proti jednotlivým osobám, ale rovněž proti všemu, co utváří hmotnou podstatu orgánu veřejné moci, tj. například proti objektům, v nichž dotčené orgány veřejné moci sídlí, a proti jejich vybavení. Poškozenými nemusí být jen osoby, které přímo náleží k napadenému orgánu veřejné moci, nýbrž například i osoby zajišťující ostrahu objektu, v němž dotčený orgán sídlí. Totéž *mutatis mutandis* platí i pro druhou uvedenou skutkovou podstatu (§ 325), podle níž je postihováno jednání pachatele, který užije násilí v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby nebo pro výkon takové pravomoci. Násilí může být zaměřeno nejen vůči úřední osobě, ale i proti jiné osobě nebo proti věci, pokud je prostředkem působení na výkon pravomoci úřední osoby nebo prostředkem odplaty, jak úřední osoba svoji pravomoc vykonávala. Rozdíl mezi oběma výše uvedenými skutkovými podstatami spočívá především v zaměření jednání pachatele, tj. v tom, zda násilí má za cíl ovlivnit výkon pravomoci celého orgánu veřejné moci, či pouze jednotlivé úřední osoby.

Z hlediska výše uvedených skutkových podstat může být relevantní již zmíněný incident, při němž dav podporovatelů obžalované popíračky existence České republiky vtrhl dne 30. 5. 2023 do jednací síně Městského soudu v Praze a narušil tak veřejné zasedání o odvolání. Takto zjednodušený popis by mohl za splnění dalších podmínek indikovat možné naplnění skutkové podstaty trestného činu násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323), neboť ve sdělovacích prostředcích bylo poněkud zkratkovitě referováno o „vylomených dveřích“. Záběry pořízené z bezprostřední blízkosti však naznačují, že by bylo spíše možno uvažovat (při prokázání subjektivní stránky) o trestném činu násilí proti úřední osobě (§ 325), neboť z nich vyplývá, že k vyvrácení dveří z dveřních závěsů došlo v důsledku přetlačování se s justiční stráží, která do zaplněné jednací síně odmítala vpustit další osoby. Pro naplnění znaků skutkové podstaty podle § 325 tr. zákoníku není nutné, aby došlo k přímému fyzickému kontaktu mezi pachatelem a tělem napadené úřední osoby (NS 7 Tz 58/2011), tedy snaha násilím si proti justiční stráží vynutit vstup do jednací síně formou roztláčování blokových dveří zde představuje užití fyzické síly k překonání probíhajícího výkonu pravomoci úřední osoby založené ustanovením § 22 odst. 4 písm. c) zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. Z hlediska subjektivní stránky úmysl spolupachatelů patrně nesměřoval proti soudu jako instituci, nýbrž

proti příslušníkům justiční stráže, kteří odmítali vpustit do jednací síně osobu, která se prohlašovala za „zmocněnce“ obžalované. Jak zcela správně v této souvislosti podotýká komentářová literatura, případy prudkého odporu proti bezprostřednímu výkonu pravomoci mohou být prakticky velmi nepřehledné a určení, k čemu směřoval úmysl pachatele, bude zpravidla nesnadné, nicméně častěji lze spíše uvažovat o tom, že pachatel od sebe jen odvrací konkrétní výkon pravomoci konkrétní úřední osoby a chce dosáhnout právě jen tohoto odvrácení, nikoli i ovlivnění pravomoci orgánu veřejné moci.²⁴ O zmíněné násilí proti orgánu veřejné moci by se hypoteticky ve výše popsanych souvislostech mohlo jednat v případech vyrazení zamčených (tj. nikým nejištěných) dveří.

V.

Přesvědčení o neexistenci České republiky se může u zastánců tohoto názoru manifestovat mj. snahou dočasně uspořádat poměry ve státě vytvořením paralelní soustavy orgánů veřejné moci a vykonávat veřejnou moc jejich prostřednictvím. Takové snahy lze spatřovat například u již zmíněného Společenství legitimních věřitelů České republiky, které dle svých internetových stránek dne 12. 8. 2022 ustavilo Radu nositelů kompetencí a státnosti pro ČSR, která má „dočasně nahrazovat prozatímní vládu ČSR“. Skutečnost, že se nejedná o recesistický počín ani svérázný sociální experiment, prokazují následné aktivity tohoto orgánu spočívající ve vydávání dekretů a příkazů, které uvozuje formulace „Jménem republiky“.²⁵ Tyto pseudoprávní akty (jimiž mají být například anulovány smlouvy o přistoupení České republiky i Slovenské republiky k Severoatlantické alianci a k Evropské unii, popřípadě zneplatněny veškeré volby od roku 1989) jsou zasílány do datových schránek orgánů veřejné moci i soukromých subjektů s očekáváním uznání jejich závaznosti. Nepochybně tím dochází ke snaze osobovat si pravomoc, kterou právní řád České republiky těmto subjektům nesvětuje. Moderní stát si nárokuje státně mocenský monopol a v jeho rámci mj. organizuje výkon veřejné moci k tomu pověřenými subjekty.²⁶ Ochranu před neoprávněnou uzurpací tohoto monopolu pak poskytuje skutková pod-

²⁴ Srov. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2550.

²⁵ Ke stažení. *Společenství legitimních věřitelů České republiky* [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: https://www.slvcr.cz/kestazeni/?_gl=1*izsx52*_up*MQ..*_ga*NDQ0NzM4NDc4LjE2OTA0OTI4MDA.*_ga_J0637TX2JS*MTY5MDQ5Mjc5OS4xLjAuMTY5MDQ5Mjc5OS4wLjAuMA

²⁶ Srov. FILIP, J., SVATOŇ, J. *Státověda*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 39 a násl.

stata trestného činu přisvojení pravomoci úřadu podle § 328 tr. zákoníku. Tento trestný čin postihuje jednání pachatele, který neoprávněně vykonává úkony, které jsou vyhrazeny orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jinému orgánu veřejné moci, nebo který vykoná úkon, který může být vykonán jen z moci úřední orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. Z hlediska naplnění znaků této skutkové podstaty trestného činu přitom není podstatné, zda se třetí osoby těmto úkonům dobrovolně podřizují či zda jim nikdo právní ani faktickou relevanci nepřiznává.²⁷

Zákonným znakem předmětné skutkové podstaty je úkon, jakožto forma výkonu veřejné moci. V kontextu zkoumané problematiky se jedná především o neoprávněně vykonávání úkonů (tj. vícečetné), jež jsou vyhrazeny orgánu veřejné moci (alinea první), přičemž takovým úkonem může být jak normotvorba, tak i vydávání individuálních právních aktů, tedy například již zmíněných dekretů či příkazů. Z hlediska subjektivní stránky je vyžadováno úmyslné zavinění, kdy postačuje i úmysl nepřímý, pachatel si musí být vědom, že neoprávněně vykonává vyhrazené úkony a musí být s tím alespoň srozuměn. Ve výše zmíněných případech lze mít za to, že je možno dovodit úmysl přímý, neboť skupina osob podepsaných pod uvedenými dekrety a příkazy podle všeho reálně cílí na nahrazení státních orgánů České republiky, s čímž se v komunikaci na sociálních sítích nijak netají, neboť existenci České republiky neuznává, z čehož plyne, že neuznává ani právní řád, který takové jednání zapovídá. Zde je třeba zdůraznit, že nezáleží na tom, z jaké pohnutky si pachatel či spolupachatelé přisvojili pravomoc úřadu, ani zda si vůči třetím osobám reálně vynucují uznání takových „úkonů“ či vznikla-li z jejich činnosti jakákoli škoda (NS 6 Tdo 1480/2014).

VI.

Poslední příklad možného trestněprávně relevantního jednání tzv. popíračů existence České republiky je možno označit za extrémní, nikoli však zcela nereálný, neboť vychází z konkrétní zkušenosti Spolkové republiky Německo s již výše zmíněným hnutím Říšských občanů. V prosinci roku 2022 a v březnu 2023 provedla německá spolková policie rozsáhlá opatření proti osobám napojeným na toto hnutí, což vyústilo v zadržení několika desítek osob zapojených do přípravy státního převratu násilnými prostředky včetně vražd vedoucích představitelů státu.²⁸ V podmínkách České republiky se

zatím názorová uskupení popíračů existence České republiky omezují spíše na snahu o etablování se na scéně tzv. dezinformačních teorií a mobilizaci svých příznivců, nicméně vzhledem k již zmíněné ústřední myšlence nelegitimity stávajícího systému mohou u svých stoupenců zároveň navozovat a povzbuzovat silný konfliktní potenciál vůči státním orgánům.

Tento potenciál se následně může realizovat jak způsobem v zásadě neškodným, jako například adresováním různých žádostí o vyvázání se z korporace, tak i jednáním na škále společenské škodlivosti vysoce převyšujícím všechny dosud zmíněné trestněprávně relevantní varianty. Ponecháme-li stranou skupinu tzv. teroristických trestných činů, je možno zaměřit pozornost na ostatní trestné činy směřující proti České republice soustředěné v deváté hlavě trestního zákoníku. Některá zmíněná uskupení se totiž ve svých dokumentech v zásadě netají záměrem v plném rozsahu restaurovat Československou, popřípadě Českou a Slovenskou Federativní Republiku na území dnešní České republiky. Dosažení tohoto cíle by ovšem z podstaty věci předpokládalo zánik České republiky jakožto svrchovaného jednotného státu. Pokud by k tomuto cíli byly užity násilné prostředky, není vyloučeno, že na takové jednání může dopadat skutková podstata trestného činu rozvracení republiky podle § 310 tr. zákoníku, u něhož chráněnou hodnotu představují ústavní základy České republiky. Základní skutková podstata tohoto zvlášť závažného zločinu totiž postihuje jednání pachatele, který se v úmyslu rozvrátit ústavní zřízení, územní celistvost nebo obranyschopnost České republiky anebo zničit její samostatnost účastní násilných akcí proti České republice nebo jejím orgánům. V kontextu nastíněné problematiky by nejspíše šlo o ochranu samostatnosti České republiky před zničením, tedy před likvidací jejích základních atributů v podobě samostatnosti, nezávislosti a svrchovanosti.

Účastí na násilných akcích se u tohoto trestného činu rozumí různé formy aktivní či pasivní participace pachatele na akcích (spontánních či plánovaných), při nichž dochází k násilí nebo hrozbě násilím. Zpravidla se bude jednat o akce hromadného charakteru, není však vyloučena účast menšího počtu spolupachatelů. Trestní odpovědnost je založena i v zásadě pasivním zúčastněním se takové akce za podmínky, že pachatel ví a je srozuměn s jejím násilným charakterem. Vzhledem k užitému plurálu se musí jednat o více než jednu takovou akci, přičemž mohou pobíhat souběžně či postupně.²⁹

²⁷ Srov. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2567.

²⁸ Německá policie rozbila buňku plánující převrat. Skupina počítala s vraždami politiků či novou armádou. *Česká*

televize [online]. [cit. 11. 8. 2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3549084-nemecka-policie-rozbila-pravicovou-teroristickou-bunku-ktera-planovala-utoky-proti>

²⁹ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotné: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2023, s. 585.

Od výše zmíněných trestných činů násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323) a násilí proti úřední osobě (§ 325) se předmětný trestný čin odlišuje mj. subjektivní stránkou, kdy účast na násilných akcích musí být vedena specifickým úmyslem pachatele postihnout některou z chráněných hodnot. V případě pachatelů souhrnně označených jako popírači existence České republiky by se nejspíše mohlo jednat o zaměření násilných akcí proti orgánům České republiky zajišťujícím veřejný pořádek, vnitřní bezpečnost či výkon soudnictví, tedy konkrétně proti Policii České republiky, popřípadě některému z článků soudní soustavy.

VII.

Jako poslední bod považuji za vhodné zmínit i modelový případ jednání tzv. popíračů existence Československa, který může v konkrétní popsané situaci navozovat dojem jednání trestněprávně relevantního, ačkoli tomu tak ve skutečnosti není. Jak bylo zmíněno v úvodu, předobrazem tuzemských zastánců tohoto přesvědčení je americké hnutí Svobodných občanů, do jehož instrumentária patří mj. i padělání dokladů. V našich domácích poměrech lze v souvislosti se zkoumanou problematikou vysledovat zdánlivě obdobné případy, kdy různé osoby na objednávku vyrábí tzv. průkazy národnosti, ve slovenské verzi preukazy totožnosti. Vzhledově se jedná o obvyklý formát plastové kartičky s několika osobními údaji, dominantním nápisem „Československá republika“ a malým státním znakem ČSR, který byl užíván do roku 1960. Vzhledem ke skutečnosti, že občanský průkaz je dle § 2 odst. 1 zákona č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech, veřejnou listinou, může tato aktivita vzbuzovat podezření ze spáchání trestného činu padělání a pozměnění veřejné listiny dle ustanovení § 348 tr. zákoníku. Ačkoli platí, že z hlediska spáchání předmětného trestného činu je v zásadě bezvýznamná kvalita provedení padělku, v tomto případě se o padělek nejedná, neboť výše uvedené předměty se nesnaží napodobit či vzbudit dojem občanského průkazu. Rovněž bude s největší pravděpodobností vyloučeno naplnění subjektivní stránky předmětného trestného činu, neboť subjekt by s takovým kvazidokladem jen stěží nakládal některým výše uvedeným způsobem v úmyslu jej vydávat za pravý, když jeho smyslem je naopak vyjádřit distanc od údajně nelegitimního státního zřízení. Je samozřejmě k zamyšlení, zda by aktivita spočívající v emitování jakýchkoli paralelních kvazidokladů neměla být právem postihována. Určitou paralelu lze v tomto ohledu spatřovat v trestném činu ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 239 tr. zákoníku, podle něhož je postihován pachatel, který vydá či udává do oběhu

náhrazky tuzemských peněz, tj. předměty, které jsou od peněz odlišitelné, avšak určené k plnění jejich funkce.

Závěr

Jak uvádí v úvodu zmíněná zpráva Ministerstva vnitra o vývoji extremismu, tzv. antisystémová hnutí zpochybňující legalitu i legitimitu stávajícího ústavního zřízení aktuálně procházejí dynamickým vývojem. Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že tvrzení o neexistenci České republiky je konstrukt natolik absurdní, že reálně nemůže získat větší počet stoupenců, nelze tento jev zcela bagatelizovat, neboť i několik desítek či stovek aktivních prosazovatelů může, byť i jen dílčím způsobem, narušovat chod a řádné fungování demokratických institucí státu, jak o tom svědčí zkušenosti ze zahraničí. Tento příspěvek se pokusil na několika modelových situacích naznačit, v jakých oblastech by jednání některých radikalizovaných přívrženců teorie neexistence České republiky mohlo vykazovat přesahy do trestněprávní oblasti, což je téma, kterým se doposud odborná trestněprávní literatura nezabývala, neboť jde o jev v zásadě velmi nedávný. Postihnout veškeré možné situace, kdy prosazování výše nastíněných názorů může být původcem protiprávního jednání, je téměř nemožné, neboť může být v zásadě univerzální pohnutkou kteréhokoli trestněprávně relevantního jednání. S ohledem na podstatu těchto teorií však zřejmě nemůže být překvapivý závěr, že se bude dominantně jednat o trestné činy proti republice a proti pořádku ve věcech veřejných. Zajisté však nelze vynechat ani trestné činy hospodářské, kdy může jít zejména o trestné činy daňové. V každém případě je ovšem možno považovat za účelné, aby orgány, v jejichž gesci je zajišťování vnitřní bezpečnosti České republiky, tomuto fenoménu věnovaly i do budoucna náležitou pozornost.

Summary: This article deals with a relatively new phenomenon on the disinformation scene, namely with movements united by the belief that the Czech Republic does not exist as a sovereign state. The article focuses on the analysis of the possible criminal consequences of their actions, based on their public manifestations to date as well as on their declared goals. Using model situations, it presents cases in which the actions of the supporters of these theories may give rise to criminal liability.

Související právní předpisy: zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník; zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Klíčová slova: pohrdání soudem, výtržnictví, násilí proti úřední osobě, násilí proti orgánu veřejné moci, rozvracení republiky